

Fresje - funn og følelser

Intet er morsommere enn at ny viten torpederer gamle dogmer. Ennå er det imidlertid ikke framkommet materiale som synes å torpedere hypotesen om at Fresjeborgen lå på Jomfruhalvøya, skriver Kjeld-Willy Hansen i dagens kommentar.

Kjeld-Willy Hansen ØP 11. des 2008

Odvar Schrøder Jensen får bare bråke og buldre, repeterer Jernskjeggens familieforhold og fekte med følelser. Intet av dette har dessverre noe som helst å gjøre med hvor den sagnomsuste Fresjeborgen de facto lå.

Derimot synes de arkeologiske funnene i Farris som undertegnede presenterte i en artikkel sist lørdag, å styrke hypotesen om at stedet var Jomfruhalvøya. Dette er for øvrig i tråd med synet til de aller fleste som har skrevet om borgen har ment (uten at dét i seg selv nødvendigvis er noe argument); herunder Asbjørn Bakken, dr. phil. H. O. Christophersen, Per Nyhus og forfatteren Sigurd Mathiesen med flere. Sistnevnte skriver sågar i en relativt ukjent artikkel med tittelen «Jernskjeggene og det gamle Fressehus» at det i hans oppvekst i Larvik i 1870- 80-årene var en tradisjon at Jomfruhalvøya ble kalt «Fresseodden»:

«Imidlertid stedfestet tradisjonen i min barndom borgens beliggenhet til den odde, der skiller Kilen fra Farris. Den kaltes dengang enda Fresseodden og det øverste bøkekronede parti av den for Jomfrulund».

Men viktigere enn hva tradisjonen taler, de nyere funnene fra Farris er videre i tråd med tidligere gjenstandsfunn gjort på land; i tråd med den viktigste skriftlige kilden til borgens plassering, og nå også i tråd med sonarbilde av et undersjøisk ras og ytterligere steinfunn fra 15- 1600-tallet i sjøen utenfor roklubbens hytte.

Men bare for å slå det fast: Undertegnede har aldri «konkludert» med hvor borgen lå. I motsetning til Odvar Schrøder Jensen, som legger en sterkt personlig og dypt uvitenskapelig prestisje i å få plassert borgen på Trudvang, har jeg overhodet ingen interesse av å få verifisert den ene eller den andre stedshypotesen. I nevnte artikkel tok jeg meg imidlertid den frihet å vurdere to skriftlige kilder om borgen, og pekte på de mange indisiene - ikke bevisene - som antyder en plassering på Jomfruhalvøya.

Og ut fra den viktigste stedfestingskilden, beskrivelsen av biskop Jens Nilssøn besøk på Fresje i september 1593, kan - som jeg skrev - det rent teoretisk tenkes at både Trudvang og Jomfruhalvøya var stedet. Men Jomfruhalvøya virker langt mer plausibelt når man holder de skriftlige kildene opp mot arkeologiske funn i området.

Men arkeologiske funn spiller øyensynlig ingen som helst rolle i Schrøder Jensens fabuleringer. Ei heller salige Nilssøns veibeskrivelse. «Det å bruke en reiseskildring som bevis på borgens plassering er mildt sagt vidløftig vitenskapelig foretagende.» skriver Schrøder Jensen og mener også å vite hvordan reisebeskrivelsen ble til:

«Biskopen som besøkte Fritzøe var ingen navigatør og han gjorde sikkert ingen eksakte nedtegnelser mens han reiste, men satt vel i fred og ro og skrev ned sine erfaringer da han kom hjem», forklarer Schrøder Jensen, uten at en slik oppfatning hindrer ham i å anvende opplysninger fra samme reiseskildring til å «konkludere», når kilden passer hans inderlige ønske om Trudvang som sted.

Men Jens Nilssøn er ingen unøyaktig reiseskribent. Snarere en særdeles vederheftig kilde som nettopp gjorde eksakte nedtegnelser mens han reiste, skal vi tro dr. Yngvar Nielsen, som har skrevet et 200 siders detaljert forord til faksimileutgaven av bispens visitasbøker 1574-1597.

Der minner han om at biskopen loggførte reisene sine med stor grundighet. Nilssøn, som for øvrig var en hyppig gjest på Fresje, opplyser nøyaktig om vær og føreforhold, geografiske avstander og retninger, navngitte personer, naturforhold. osv. Dvs. det var ikke bispens person som førte pennen, men notaren Oluf Børgerdsson, som fulgte Jens Nilssøn på alle hans visitaser og reiser i denne perioden.

Det får være som det vil. Både som forfatter av historiske bøker og topografiske skildringer er Oslo-humanismens ledende åndskraft en unik kilde til kunnskap om forholdene på 1500-tallet, påpeker Yngvar Nielsen:

«Visitasbøgerne indeholde et righoldigt, historisk og topografisk stof. Samtidens geistlige historie har i dem en af sine hovedkilder, og til den almindelige kulturhistorie leveres her talrige bidrag».

Når Børgerssøn på bispens anvisninger oppgir at følget den aktuelle septemberdagen i 1593 dro «igjennom en liden skoug i vest suduest indtil wi komme i Peder Iffuersens gjerde. Saa krøgte wi norduest och i nord til Fridsiø», så er det altså all grunn til å tro Nilssøn. Og hvorfor skulle også bispen lyve om dette? Uansett satt han ikke hjemme i ro og mak og synset fram veibeskrivelsen etter hukommelsen, som en sterkt synsende Odvar Schrøder Jensen mener han «sikkert gjorde».

Også Lars Knutssøns knappe kilde, et uspesifisert maleri med et landskapsmotiv som kunne vært hentet hvor som helst fra i Norge, samt et ditto unøyaktig kart, kan i beste fall tolkes på flere måter. Uansett er de ikke håndfaste «bevis» for hvor borgen lå.

Før han gir seg til å bevise og konkludere, burde derfor Ødvar Schrøder Jensen låne øre til forbildet Gunnar Christie Wasberg, som om nevnte landslapsbilde skrev: «Å gi helt nøyaktig beskjed om hvor Fresjeborgen har ligget, våger vi ut fra dette bildet ikke. Men våre indisier peker i retning av området ved den nuværende restaurant Trudvang, henimot Farriseidet». Slik resonnerer en sober forsker det er all grunn til å hylle for en imponerende innsats for lokalsamfunnet.

Men for all del. Det er mulig at det i framtiden vil dukke opp funn og kilder som viser at borgen lå i Trudvang-området, eller på nedre Langestrand eller i Fresjeveien for den saks skyld. Og da kan jeg love Schrøder Jensen at ØP skal lage en fyldig reportasje. Intet er som sagt morsommere enn at ny og overraskende viten framkommer, dogmer faller og historien må omskrives.

Inntil så skjer, kan imidlertid Schrøder Jensen starte med å begrunne sine hypoteser på en mer «vitenskapelig» overbevisende måte. For eksempel ved å lansere plausible forklaringer på de arkeologiske funnene fra 15- 1600-tallet som er gjort på Jomfruhalvøya og ute i Farris